

О. І. Вівчар, к. е. н. , доцент
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ПЕРМАНЕНТНА ГЕНЕРАЦІЯ РОЗВИТКУ РЕЙДЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ДЕСТРУКТИВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ

Анотація

Проведено дослідження концептуальної сутності “рейдерство”, сформовані основні ознаки та чинники рейдерських атак в сучасних умовах дисбалансу економіки. Проведено моніторинг рейдерства в Україні та оцінено основні його масштаби, що мали негативний вплив на діяльність виробничо-економічних систем. В таких умовах почали застосовувати схеми протиправного привласнення підприємств, широко залучатися державні та правоохоронні органи, суди, державна виконавча служба. Розглянуто специфіку функціонування антирейдерської комісії та її основний склад, який сприятиме кращому інвестиційному клімату, адже, інвестор буде чітко реагувати на те, як влада бореться з уникненням рейдерських атак. Систематизовано основні негативні наслідками рейдерства в умовах турбулентності економічних процесів. Слід зазначити, що на основі проведених теоретичних досліджень запропоновано прагматизм щодо зниженню ризику рейдерського захоплення в даних ринкових умовах господарювання.

Ключові слова: рейдер, рейдерство, корупція, тіньова економіка, антирейдерство, корпоративні конфлікти.

О. И. Вивчар , к.э.н., доцент
Тернопольский национальный экономический университет, г. Тернополь

ПЕРМАНЕНТНАЯ ГЕНЕРАЦИЯ РАЗВИТИЯ РЕЙДЕРСТВА В КОНТЕКСТЕ ДЕСТРУКТИВНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЯВЛЕНИЙ

Аннотация

Проведено исследование концептуальной сущности “рейдерство”, сформированы основные признаки и факторы рейдерских атак в современных условиях дисбаланса экономики. Проведен мониторинг рейдерства в Украине и оценены основные его масштабы, что имели негативное влияние на деятельность производственно-экономических систем. В таких условиях начали применять схемы противоправного присвоения предприятий, широко привлекаются государственные и правоохранительные органы, суды, государственная исполнительная служба. Рассмотрена специфика функционирования антирейдерской комиссии и ее основной состав, который будет способствовать лучшему инвестиционному климату, ведь, инвестор будет четко реагировать на то, как власть борется с предотвращением рейдерских атак. Систематизированы основные негативные последствиями рейдерства в условиях турбулентности экономических процессов. Следует отметить, что на основе проведенных теоретических исследований предложена прагматизм по снижению риска рейдерского захвата в данных рыночных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: рейдер, рейдерство, коррупция, теневая экономика, антирейдерство, корпоративные конфликты.

Oksana Vivchar, Ph.D. in Economics, lecturer
Ternopil National Economic University, Ternopil

PERMANENTS GENERATION OF RAIDING IN THE DESTRUCTIVE ECONOMIC PHENOMENA

Annotation

The investigation of the conceptual nature “raiding” formed the basic features and factors of raider attacks in modern terms imbalances of the economy. Monitored raiding in Ukraine and evaluated its main scope, which had a negative impact on the activities of industrial and economic systems. In such circumstances, the scheme began to use illegal appropriation enterprises extensively and state law enforcement agencies, the courts, the bailiffs. The specificity of functioning Anti-raidering Commission and its main components, which contribute to a better investment climate, because the investor will clearly respond to how power struggles avoiding raider attacks. Systematized major negative consequences in terms of raiding turbulent economic processes. It should be noted that on the basis of theoretical studies suggested pragmatism to reduce the risk of raider attacks in these market conditions.

Keywords: raider, raiding, corruption, shadow economy, antyrejderstvo, corporate conflicts.

Постановка проблеми. В сучасних трансформаційних умовах нашої країни проблемою розвитку та функціонування економіки є поширення процесів незаконного привласнення чужого бізнесу (рейдерство). Через практику рейдерських захоплень пройшла економіка майже всіх розвинених країн світу, страждають від неї й країни, що розвиваються, у тому числі й Україна. Сьогодні в Україні об'єктами рейдерських захоплень стають не лише малі й середні підприємства, а й потужні господарські товариства. Це становить реальну загрозу для розвитку корпоративного сектору вітчизняної економіки, збереження його конкурентних позицій на внутрішньому та світовому ринках. Тому боротьба з такими протиправними захопленнями повинна вестися не тільки на рівні окремих компаній, а й насамперед на державному рівні за умов наявності чіткої програми дій та застосування адекватних механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасної проблематики рейдерства висвітлюють такі провідні вітчизняні науковці: О. Барановський, Т. Васильців, О. Власюк, В. Волошин, А. Гончарук, Б. Губський, В. Геєць, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, В. Кириленко, Т. Ковальчук, І. Мазур, Ю. Макогон, А. Мокій, В. Мунтіян, А. Сухоруков, М. Флейчук та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних умовах дисбалансу економіки недостатньо розкрито комплекс заходів щодо зниження ризику рейдерських захоплень.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження концептуальних підходів до визначення “рейдерство”, розкритті особливостей прояву рейдерства в Україні, а також виокремлення проблемних аспектів та формування рекомендацій щодо зниження ризику рейдерських атак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін “рейдерство” походить від англійського “raid” (дослівно “набіг”, “раптовий напад”). Існують різні погляди щодо трактування сутності терміну “рейдерство”. З

позиції Міністерства внутрішніх справ України, “рейдерство” – це силове захоплення спірних підприємств, у тому числі на виконання відповідних судових рішень на користь тих чи інших власників [5]. Проте важко визначити, чим застосування сили під час привласнення чужого майна відрізняється від інших злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України.

Фахівці Служби безпеки України розглядають “рейдерство” як протиправне захоплення акціонерних товариств (у тому числі з державною часткою власності) сторонніми комерційними структурами через міноритарних акціонерів, які діють їх користь [2]. Рейдерство, як економічне явище характеризується такими ознаками, як:

1. Системність, тобто діяльність здійснюється на постійній основі, що дозволяє розглядати її як особливий вид бізнесу.

2. Завдання збитків, спроба одержання контролю над активами з боку рейдерів завжди супроводжується завданням збитків особам, під контролем яких колись перебував даний актив.

3. Несиловий характер дій рейдера. При необхідності впливу на опонентів рейдери прагнуть використовувати законні інструменти надання тиску на контрагентів (судові позови, ініціювання перевірок з боку податкових органів, органів внутрішніх справ і інших структур). Це відрізняє їх від силових підприємців, що тяжіють до насильства (убивство, викрадення людини та ін.) або загрозам насильства [1].

Підпільна складова тіньової економіки виявляється, зокрема, у рейдерстві – поглинанні підприємств проти волі їх власників або керівників, яке не лише негативно впливає на підприємницьку діяльність, а й руйнує трудові колективи, псує інвестиційний клімат у країні [5, С. 5]. Рейдерство набуло системного характеру, оскільки у 2005–2006 рр. до схем протиправного привласнення підприємств почали широко залучатися державні та правоохоронні органи, суди, державна виконавча служба. За

оцінками експертів інвестиційних компаній, щорічний обсяг поглинань і злиття становить близько 3 млрд доларів, причому дві третини цих поглинань мають недружній, рейдерський, характер.

В сучасних умовах дисбалансу економіки рейдерство почало загрожувати не лише розвитку економіки, а й безпеці країни в цілому [2, С. 3]. Голова Антирейдерського союзу підприємців України зазначив, що кількість захоплень сягає 3000 випадків на рік. Найчастіше жертвами рейдерів стають промислові об'єкти (близько 50% скарг) та об'єкти нерухомості – близько 30%. В Україні діють 30–50 спеціалізованих груп (зазвичай вони складаються з досвідчених юристів), рентабельність діяльності яких становить сотні відсотків, оскільки результативність атак сягає майже 90 %. Слід зазначити, що вітчизняне рейдерство на відміну від європейського чи американського має відчутну кримінальну складову: протиправні дії здійснюються із залученням озброєних формувань, а також співробітників судової і правоохоронної систем. Підсумовуючи, зазначимо, що причинами рейдерства, зокрема, є такі: політична нестабільність; відсутність єдиного судового реєстру, а також корупція у судовій владі; відсутність законів про регулювання відносин корпоративних прав; непрозорість приватизаційних процесів.

Таким чином, рейдерство як економічне явище, притаманне трансформаційним економікам може бути свого роду індикатором, який засвідчує правовий рівень здійснення приватизаційних процесів у країні.

Про рівень рейдерства в Україні та його вражаючі масштаби свідчать наступні факти:

- в Україні діє щонайменше 35-50 спеціалізованих рейдерських груп, які складаються з досвідчених юристів та економістів;
- рейдерство набуло в Україні системного характеру. Кількість захоплень сягає 3000 на рік;
- результативність рейдерських атак – понад 90 %;

- за експертною оцінкою, щорічний обсяг сегмента поглинань і злиттів (без приватизації) становить майже 3 млрд. дол. США [2, С. 3];
- середньостатистична норма прибутку рейдера в Україні, за експертними оцінками, становить близько 100 %;
- українське рейдерство має відчутну кримінальну складову: протиправні дії чиняться із залученням збройних формувань, а подекуди – навіть співробітників правоохоронної системи тощо.

В Україні на даному етапі розвитку діє антирейдерська комісія. Серед завдань антирейдерської комісії має бути не лише вирішення справ за фактами захоплення підприємств, що вже відбулися, а й превентивна діяльність, а саме має бути аналіз схожих випадків і внесення відповідних змін до законодавства, щоб унеможливити рейдерство. До її складу входять комісії входять представники всіх відомств: і СБУ, і прокуратури, і органів юстиції, і міністерства економіки. Даний склад має сприяти кращому інвестиційному клімату, довірі до влади, до її законів, створенню робочих місць. Оскільки, інвестор буде чітко реагувати на те, як влада бореться з рейдерами, з тими, хто хоче захопити майно, яке їм належить.

Від ефективної боротьби з рейдерством залежить успіх національної економіки, яка на сьогодні представляє пріоритетний державний інтерес. Паралельно з роботою комісії розробляється державна програма боротьби з рейдерством. Окрім того, ЄБРР вніс пропозицію ввести до складу комісії спеціального представника бізнесу. Отже, можна розраховувати, що ефективність роботи комісії завдяки наявності прямого контакту з підприємцями ще більше підвищиться.

Вагомим чинником для ефективної боротьби з рейдерством стане й Закон. Так, зокрема до Кримінального кодексу внесені статті, які визначають, що захоплення будівель та об'єктів підприємств, яке призводить до порушення їх нормальної роботи, карається позбавлення волі на строк до 2 років, за умови попередньої домовленості групи осіб –

на строк від 2 до 5 років, а якщо ці дії здійснені за участю працівників приватних охоронних фірм або загрожують життю та здоров'ю чи призвели до важких наслідків, – на строк від 5 до 10 років.

На основі проведених досліджень встановлено, що універсальних заходів захисту, які б підходили для всіх і допомагали повернути своє майно у випадку захоплення, бути не може. Вони розробляються індивідуально, виходячи з реалій і правової позиції, яка існує у потерпілого від рейдерського захоплення на даний момент. Проте обов'язково потрібне максимальне залучення уваги громадськості, публічний і за можливості гучний розголос факту захоплення. Це мають бути відкриті прес-конференції із запрошенням провідних телеканалів, радіо, друкованих видань, залучення громадських організацій (за можливості міжнародних), які мають певну вагу і можуть допомогти в проведенні брифінгів і відкритих зустрічей з керівними особами країни.

Основними негативними наслідками рейдерства є:

- дестабілізація роботи вітчизняних підприємств;
- погіршення підприємницького клімату;
- втрата великої кількості робочих місць;
- зниження інвестиційної привабливості України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, проблема рейдерства є комплексною і лише одним введенням кримінальної відповідальності за силовий (найпростіший) варіант рейдерства її не вирішити. Отже, необхідним є впровадження систематичних заходів.

На нашу думку, перелік даних заходів щодо зниженню ризику рейдерського захоплення може бути наступним:

- зважити на незначні, на перший погляд, події й деталі, які можуть бути передвісниками або основою для неправомірного захоплення;

– не видавати доручення третім особам на участь у загальних зборах учасників ТОВ чи акціонерів АТ (без обмеження прав представника на проведення певних юридичних дій, включаючи надання третім особам права на ухвалення рішення стосовно ліквідації товариства);

– не видавати третім особам боргових цінних паперів тим підприємством, на якому зареєстрований об'єкт нерухомості;

– не ігнорувати акти контролюючих органів, правоохоронних органів, органів прокуратури, в яких встановлений факт неправомірних дій підприємства, на якому зареєстрований об'єкт (наприклад, нецільове використання земельної ділянки, яка знаходиться у власності інвестора і на якому знаходиться об'єкт нерухомості);

– не рекомендується отримувати права користування на земельну ділянку державної чи комунальної власності без належного юридичного супроводу на стадії проведення торгів і на стадії укладення договору оренди;

– не допускати існування незначних заборгованостей перед різними контрагентами, які в сумі можуть бути достатніми для початку процедури банкрутства підприємства, на якому зареєстрований об'єкт нерухомості;

– проведення юридичних дій, спрямованих на мінімізацію ризиків при первинній приватизації об'єкта нерухомості й/або викупу об'єкта в органів державної влади чи місцевого самоврядування;

– не укладати договір оренди на об'єкт нерухомості з наданням орендареві права на проведення поліпшення об'єкта оренди без обмеження суми переліку таких робіт;

– не рекомендується передача частини корпоративних прав підприємства, на якому зареєстрований об'єкт, третім особам (директорам, голові правління тощо);

– проведення якісного юридичного аудиту об’єкта та прав, які отримуються, та вивчення існуючих юридичних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. С. Рейдерство як загроза економічній безпеці України в сучасних умовах / З.С. Варналій // Науковий вісник Львівського національного університету внутрішніх справ. – №2. – 2009. – с.2–10.

2.Офіційний сайт Антирейдерського союзу підприємців України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://antiraidер.ua/ucp_mod_ucp_articles_show_170.html

3.Основні передумови та шляхи подолання рейдерства в Україні : аналіт. зап. // Персонал. – 2007. – № 27 (230). – С. 33–37.

4.Шляхи подолання рейдерства: удосконалення законодавства та посилення реагування правоохоронних органів на протиправні дії його організаторів і виконавців: Проект Рекомендацій за результатами проведення слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. – К. : Вид-во ВРУ, 2008. – 220 с.

5. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / За ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2010. – 576 с.

References

1. Varnaliy Z.S (2009) *Raiding as a threat to the economic security of Ukraine in modern terms*. Scientific Bulletin of Lviv National University of Internal Affairs. vol. № 2, pp.2-10 (in Ukr.).

2. *Ofitsiynyy site antireyderskih Union of Entrepreneurs of Ukraine* (2013) [electronic resource]. - Available at: http://antiraidер.ua/ucp_mod_ucp_articles_show_170.html (in Ukr.).

3. *Main prerequisites and Cures raiding in Ukraine analyte . accessories* (2007) / Staff, vol. № 27 (230), pp. 33-37 (in Ukr.).

4. *Shlyahy overcome raiding: improving legislation and strengthening law enforcement response to illegal actions of the organizers and performers: Draft Recommendation on the results of the hearing in the Verkhovna Rada of Ukraine Committee on Legislative Support of Law Enforcement* (2008). Type of Parliament, 220 p. (in Ukr.).

5. *The shadow economy: the nature , characteristics and ways of legalizing* (2010). Ed. ZS Varnaliya . - K.: NISS. 576 p. (in Ukr.).